

Motion till riksdagen

1985/86:Jo611

Anita Bråkenhielm m. fl. (m)

Den svenska landsbygdens utvecklingsmöjligheter

En koncentration av befolkningen till större städer fortgår i vårt land. Stora delar av landsbygden och många mindre tätorter åderlåts sakta men säkert på sina invånare.

Befolkningen minskar i de tre smålandslänen. Även om detta sker i olika grad är utvecklingen oroande. Befolkningsminskningen i stora delar av länen är mera oroande än vad som kan utläsas av de totala befolkningssiffrorna för resp. län eftersom betydande omflyttningar sker även inom länen. I Kronobergs län är det framför allt Växjö kommun som har en positiv utveckling under senare år. I Kalmar län är det i år endast Kalmar kommun som ökar sin fokmängd.

I Jönköpings län är bilden mera varierad med livskraftiga industritäta kommuner även utanför Jönköping men utvecklingen i den östra delen av länet liknar den i grannlandet.

Småland hör dock till landets ekonomiskt starkare delar. Traditionell regionalpolitik med selektiva stödformer är inte aktuella. En inneboende kraft för egen utveckling finns. Men vissa hinder måste undanröjas.

Liknande förutsättningar och problem finns i andra delar av landet. En del av de åtgärder som behöver vidtas kan inte ske genom regionala eller lokala beslut utan genom rikspolitiska beslut eller samlade forskningsinsatser.

Det finns en viss undre gräns för befolkningstäthet under vilken det är mycket dyrbart att upprätthålla erforderlig grundläggande service. Om inga barn finns kan man inte hålla skolor. Om inga kunder finns går livsmedelsbutiken under. Som ett viktigt skäl att behålla det svenska statskyrkosystemet brukar anföras vikten av att kunna upprätthålla levande församlingar över hela landet. Nu hotas många församlingar i vårt land med att mista sin präst.

Grundstrukturen för en bebodd landsbygd ligger i ett levande jord- och skogsbruk. Men det räcker inte. Med tilltagande ekonomiska krav fordras allt större brukningsenheter för att bärkraftigheten skall bli tillräcklig. Det socialdemokratiska rationaliserings- och stordriftstänkandet har påskyndat utarmningen av landsbygden. Verkligheten har dock redan i dag passerat det stadium där det socialdemokratiska tänkandet står. Majoriteten av Sveriges familj jordbrukarfamiljer får i dag en större del av sin inkomst från annat håll än från jord- och skogsbruk.

Flera lantbruksnämnder försöker nu att inom ramen för gällande jordbruksvärvslag ta hänsyn till att det är viktigare att det bor människor på gårdarna och sköter dem än att de kan få hela sin försörjning från dem. Men lantbruksstyrelsen motarbetar – i lagens anda – många gånger strävandena

att bibehålla en levande landsbygd med hjälp av deltidjordbruk.

Det räcker dock inte med jordbruk. Grundläggande service som skola, distriktssköterska, äldrevard, lanthandel och kommunikationer kan i många fall ge sina bidrag till arbetstillfällena endast om befolkningsunderlaget kompletteras med familjer där någon arbetar på en ort inom pendelavstånd.

Många delar av vårt land behöver inte glesbygdssöd eller regionalpolitiska satsningar av mera traditionellt slag. Det kan också vara en fördel att slippa den stämpel det kan innebära att officiellt vara en kommun i behov av särskilt stöd.

Det är givetvis en fördel för hela landet om så många regioner som möjligt kan klara sin överlevnad av egen kraft.

Vad som i många fall oundgängligen behövs att dock att man slutar att aktivt motarbeta den livskraft som kan frigöras om människornas egna önskemål och initiativ i större utsträckning släpps fria.

En viktig åtgärd vore att återupprätta den fria bebyggelserätten. En ung familj som vill bygga sitt hem på lämplig mark på t. ex. föräldragården bör få göra detta i stället för att hänvisas till stadsplanlagt område i närmaste större ort. Ett genomförande av den planerade plan- och bygglagen vore ytterligare ett slag mot den enskildes frihet i dessa avseenden och därmed mot landsbygdens överlevnadsmöjligheter.

Kommunikationer är viktiga för människor i glesbygd. Att klara pendling till arbetsplatser i olika riktningar från en mindre ort är ett problem som är svårt att lösa med kollektivtrafik. Tunga pålagor på privatbilism motverkar därför också allvarligt livet på landet.

Det sägs att "samhällets sociala kostnader" för landsbygdsbefolkningen är mindre. Klart är, att missbruksproblem, ensamhet, isolering och utslagning liksom kriminalitet är mindre vanlig hos landsbygdens befolkning än i de större städerna.

Till en del kan hävdas att de "sociala kostnaderna" bärs eller snarare förebyggs av familjerna. Barnfamiljer i glesbygden får genom nuvarande orättvisa familjepolitik vara med och betala dyr kommunal barnomsorg i tätorter medan de av praktiska skäl ofta får ordna sin egen barnomsorg genom privata lösningar, vilka de fullt ut får betala. Kostnader för egen och barnens fritidssysselsättningar och umgänge blir stora, framför allt på grund av långa avstånd och transporter. Äldre tas ofta om hand i informella former och får det stöd som erfodras för ett eget boende genom anhöriga. En under någon årstid undersysselsatt lantbrukare går inte alltid till arbetsmarknadsmyndigheter för att begära stöd. Den informella ekonomin lever sannolikt delvis kvar i traditionella former på många praktiska områden.

En rättvisare familjepolitik skulle dock undanröja ett av de hinder som kan avskräcka unga människor från att bosätta sig i mindre samhällen eller på ren landsbygd.

Tidigare skolstart skulle vara till stor social och annan fördel för sexåringen i de fall byskolan finns kvar medan avståndet till deltidförskolan, som av naturliga skäl måste ha ett större upptagningsområde, kan vara mycket stort. Fastighetsbeskattning, beskattning av boendeförmån, lånemöjligheter för byggnation utanför planlagt område eller renovering av äldre fastigheter är andra områden som måste belysas utifrån frågeställningen att underlätta boende på landsbygden.

Hantverk eller småindustri kan ha svårigheter att i liten skala bära samma lönekostnader som motsvarande produktion i städerna. Den strikta tillämpningen av solidarisk lönepolitik kan verka hämmande mot de inblandade människornas vilja.

Det finns ett komplicerat samband mellan många olika samhällsområden, olika lagar och bestämmelser som alla påverkar människors vilja och möjlighet att bo på landsbygden. Det är lätt att peka på uppenbara behov, som av att ändra jordförvärvslagen. Andra orsakssammanhang kan vara mera komplicerade och bör klarläggas.

Ett forskningsarbete för att klarlägga vad som kan få en by att överleva medan grannsocknen stagnerat eller går tillbaka, vilka pendelavstånd som är rimliga, vilken mångfald av arbetstillfällen som måste finnas inom olika avstånd, var toleransen går för att grundläggande service skall vara ekonomiskt försvarbar, var privata lösningar bjuder bättre lösningar än offentliga m. m. bör genomföras. Lantbruket ligger på ett naturligt sätt i botten för strukturanalys och problemlösningsförslag men området måste vidgas till ett mera tvärvetenskapligt synsätt.

Det förefaller dock naturligt att förlägga resurser för en samlad forskningsinsats, som kan vara tidsbegränsad till fem-sex år, till lantbruksuniversitetet. Institutionen för ekonomi och statistik vid Sveriges lantbruksuniversitet bör under en tid av sex år få medel för en tjänst för detta ändamål. En översyn av de viktigaste delarna av de lagkomplex som uppenbart är styrande för landsbygdens möjlighet att överleva bör också göras. Dit hör jordförvärvslagen men även bestämmelser och bostadsbyggande om småindustrins villkor.

Hemställan

Med hänvisning till vad som i motionen anförts hemställer vi

1. att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av de viktigaste lagar och förordningar som i dag utgör hinder för boende på landsbygden eller där ändringar kan underlätta ett sådant boende,
2. att riksdagen under anslaget *G 1* i budgetpropositionen *bil. 11 Sveriges lantbruksuniversitet* avsätter 250 000 kr. för innevarande budgetår för landsbygdsutvecklingsforskning på sätt som i motionen angivits,

Stockholm den 24 januari 1986

Anita Bråkenhielm (m)

Anders G Högmark (m)

Ewy Möller (m)

Bertil Danielsson (m)

Göte Jonsson (m)

Erik Hovhammar (m)

Anders Björck (m)